

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ระบายของกลุ่มสาระวิชาชีพเฉพาะนาฏศิลป์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี ให้มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด ใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สาขานาฏศิลป์ไทย ละคร กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาชีพเฉพาะนาฏศิลป์ไทย ในวิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิด ของทาบ (Taba, 1962) ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน คือ วิจัยความต้องการ กำหนดจุดประสงค์ คัดเลือกเนื้อหาสาระ จัดเนื้อหาสาระ คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ จัดประสบการณ์การเรียนรู้ กำหนดสิ่งที่ประเมิน และวิธีประเมิน ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรและการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น สามารถสรุป และอภิปรายผลได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ระบายของกลุ่มสาระวิชาชีพเฉพาะนาฏศิลป์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี สรุปผลได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ปรากฏว่า ได้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ระบายของกลุ่มสาระวิชาชีพเฉพาะนาฏศิลป์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี ที่มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของวิทยาลัยนาฏศิลป์ และวิทยาลัยช่างศิลป์ และตอบสนองความต้องการของผู้เรียน และชุมชน หลักสูตรมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ หลักการและแนวคิด เป้าหมาย จุดมุ่งหมาย โครงสร้างเนื้อหา อัตราเวลาเรียน กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผล ประเมินผล แนวดำเนินการ และแผนการจัดการเรียนรู้ หลักสูตรมีค่าเฉลี่ย P.M. ทั้งฉบับเท่ากับ 11.13 แปลความหมายตามเกณฑ์การประเมินหมายถึง หลักสูตรมีคุณภาพสูง

2. ผลการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ระบายของกลุ่มสาระวิชาชีพเฉพาะนาฏศิลป์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี โดยกลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สาขานาฏศิลป์ไทยละคร กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาชีพเฉพาะนาฏศิลป์ไทย ในวิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี จำนวน 30 คน สรุปได้ดังนี้

2.1 ผลการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้แบบทดสอบที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ นักเรียนได้คะแนนทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์

ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่าหลังจากทดลองใช้หลักสูตรนี้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

2.2 ผลการวัดทักษะการปฏิบัติหลังเรียน โดยใช้แบบวัดทักษะที่กำหนดรายการพฤติกรรมบ่งชี้การปฏิบัติได้ และมีเกณฑ์การให้คะแนนที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ นักเรียนปฏิบัติตามรายการที่กำหนดได้และมีคะแนนทักษะปฏิบัติในระดับดีมาก

2.3 ผลการวัดความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ระบายของ โดยใช้แบบวัดความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียน ทั้งทางบวก และทางลบ หลังจากการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์พบว่าคะแนนของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการเรียนด้วยหลักสูตรท้องถิ่นหลังการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นอยู่ในระดับมากขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่าหลังการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น นักเรียนมีความรู้สึที่ดีต่อการเรียนด้วยหลักสูตรท้องถิ่น

อภิปรายผล

การวิจัยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ระบายของ กลุ่มสาระวิชาชีพเฉพาะ นาฏศิลป์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี ในครั้งนี้สามารถ อภิปรายผลดังนี้

1. ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ระบายของ กลุ่มสาระวิชาชีพเฉพาะนาฏศิลป์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี ได้หลักสูตรที่มีคุณภาพสูงหรือ ดีมาก มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด มีความสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของวิทยาลัยนาฏศิลป์ และวิทยาลัยช่างศิลป์ และตอบสนองความต้องการของผู้เรียน และชุมชน มีโครงสร้างและองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรครบถ้วน ทั้งนี้เพราะ

1.1 การพัฒนาหลักสูตรในครั้งนี้ ได้ดำเนินการตามรูปแบบ ทฤษฎีการวางแผนในการพัฒนาหลักสูตร โดยศึกษารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรจากเอกสารของนักทฤษฎีด้านการพัฒนาหลักสูตร นำความรู้และส่วนต่าง ๆ ที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการสร้างหลักสูตร ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกใช้รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของ ทาบา (Taba, 1962 อ้างถึงใน ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539, หน้า 20) มาเป็นแนวทางในการสร้างหลักสูตรเพราะมีจุดเด่นที่รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของทาบา เป็นการพัฒนาหลักสูตรจากล่างขึ้นสู่บน (The Grass - Roots Approach) ประกอบด้วย 7 ขั้นตอนคือ ขั้นที่ 1) วิจัยความต้องการ สำรวจข้อมูลความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยใช้แบบสอบถาม เพื่อสอบถามครูในภาควิชานาฏศิลป์ไทย

วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี แบบสัมภาษณ์กลุ่มชนชาวของในจังหวัดจันทบุรีจากนั้นนำข้อมูลจากสภาพจริงมาวิเคราะห์เพื่อนำมาใช้เป็นสิ่งที่กำหนดในหลักสูตร ขั้นที่ 2) กำหนดจุดประสงค์ เขียนร่างจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยดำเนินการวิเคราะห์หลักสูตร ซึ่งใช้หลักสูตรแม่บทเป็นหลักและใช้เป็นกรอบในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาใช้ในการปรับเพิ่ม ขยาย และกำหนดจุดมุ่งหมายและจุดประสงค์การเรียนรู้ของหลักสูตรท้องถิ่น ขั้นที่ 3) คัดเลือกเนื้อหาสาระ ร่างเนื้อหาสาระจากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของชนเชื้อสายของ และวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาความต้องการ ตามขั้นที่ 1 ที่มีความเหมาะสม และมีความจำเป็นซึ่งสอดคล้องกับจุดประสงค์ที่ตั้งไว้โดยคำนึงถึงวัยและความสามารถของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับชนเชื้อสายของจากหนังสือ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ประกอบการสร้างหลักสูตร ขั้นที่ 4) จัดเนื้อหาสาระ เป็นการนำเนื้อหาที่ได้คัดเลือกในขั้นที่ 3 มาจัดเรียงลำดับก่อนหลังของเนื้อหาให้เหมาะสมและมีความต่อเนื่อง เนื้อหาสาระที่นำมาจัดได้คำนึงถึงวุฒิภาวะ ความสามารถ ความสนใจของผู้เรียน และได้จัดให้ตรงตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้โดยกำหนดระยะเวลาในแต่ละเนื้อหาที่เหมาะสม ซึ่งได้เนื้อหาสาระประกอบด้วย 1) ศึกษาประวัติความเป็นมาของกลุ่มชนชาวของ ในท้องถิ่นจังหวัดจันทบุรี 2) ศึกษาเกี่ยวกับสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมของกลุ่มชนชาวของ ในท้องถิ่นจังหวัดจันทบุรี 3) ศึกษาความเป็นมา แนวคิดในการประดิษฐ์การแสดงชุด ระบายของ และ 4) ฝึกปฏิบัติ กระบวนท่ารำระบำของ ขั้นที่ 5) คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ การคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ของหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ระบายของ มีวิธีการเรียนรู้หลายวิธี เช่น การบรรยาย การสาธิต แต่ในการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรครั้งนี้ผู้วิจัยจะคัดเลือกเฉพาะประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นการเรียนการสอนแบบทักษะกระบวนการ ซึ่งเป็นการจัดประสบการณ์เรียนรู้โดยวิธีการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เช่น การศึกษาจากสถานที่จริง จากวิทยากรของท้องถิ่น เป็นต้น ขั้นที่ 6) จัดประสบการณ์การเรียนรู้การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยการนำประสบการณ์เรียนรู้ที่ได้คัดเลือกไว้ในขั้นที่ 5 มาจัดให้เหมาะสมกับเนื้อหา จุดประสงค์การเรียนรู้ และสอดคล้องกับคำอธิบายรายวิชาที่ได้วิเคราะห์แล้ว ปรับ ขยาย เพิ่มเติม สื่อการเรียนการสอน โดยแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 ได้จัดการเรียนรู้โดยใช้การไปทัศนศึกษาที่แหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวของ โดยรับฟังการบรรยายจากวิทยากรท้องถิ่น ได้แก่ วิทยากรจากศูนย์วัฒนธรรมของอำเภอเขาคิชฌกูฏ สอบถาม บันทึกและศึกษาเพิ่มเติมจากใบความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของกลุ่มชนชาวของในจังหวัดจันทบุรี ด้วยตนเอง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 ได้จัดการเรียนรู้โดยให้ครูผู้สอนในสาขาวิชานาฏศิลป์ไทยละคร ทำการสอนโดยใช้สื่อที่เป็นวีดิทัศน์ เรื่อง การแสดงระบำของ และเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงมาให้นักเรียนได้เรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 การฝึกปฏิบัติ

ทำรำ ระบายของ ใช้กระบวนการปฏิบัติ การลำดับกิจกรรมการเรียนการสอน การฝึกปฏิบัติทำ พื้นฐานทางนาฏศิลป์ไทย ทำนาฏยศัพท์ต่าง ๆ จากนั้นทำการสอนด้วยวิธีสอนโดยการสาธิต (Demonstration) โดยครูผู้เชี่ยวชาญการสอนด้านนาฏศิลป์ไทยละคร ให้ผู้เรียนสังเกตจากการสาธิต และให้ปฏิบัติตาม จากนั้นให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติด้วยตนเองจนเกิดความชำนาญ **ขั้นที่ 7) กำหนดสิ่งที่ จะประเมิน และวิธีประเมิน** การวัดผลและประเมินผล กำหนดเกณฑ์การวัดผลและประเมินผล ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ และสร้างเครื่องมือในการวัดผลและประเมินผลด้วยแบบทดสอบ วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบวัดทักษะการปฏิบัติที่เน้นการประเมินผลตามสภาพจริงของผู้เรียน และแบบวัดความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ระบายของ ที่สร้าง ครอบคลุมเนื้อหาสาระ และจุดประสงค์การเรียนรู้ ให้มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด นำหลักสูตร โครงร่างไปตรวจสอบความเหมาะสม และความสอดคล้องกับองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้หลักสูตรท้องถิ่นที่มีคุณภาพสูง หลักสูตรมีองค์ประกอบครบถ้วน มีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้จัดการเรียนการสอนได้ ซึ่ง สอดคล้องกับแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรและการสอนของ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2527, หน้า 8) กล่าวว่า การแสวงหารูปแบบในการพัฒนาหลักสูตรและการสอนเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นเพราะ รูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรนั้นเปรียบเสมือนพิมพ์เขียว (Blue Print) ที่จะดำเนินการต่อไป ถ้าเราได้พิมพ์เขียวที่ชัดเจนมากเท่าใดก็จะเป็นข้อบ่งชี้ต่อการพัฒนาหลักสูตร ได้สะดวกและรวดเร็ว ยิ่งขึ้น และแนวคิดของ ชำรง บัวศรี (2542, หน้า 153) ก่อนที่จะลงมือร่างหลักสูตรมีข้อมูล หลายอย่างที่นักพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องทราบและนำมาวิเคราะห์ เพื่อใช้ประโยชน์ใน การกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรในเมื่อถึงเวลา ข้อมูลที่สมควรนำมาพิจารณาได้แก่ ข้อมูล เกี่ยวกับนโยบายและเป้าประสงค์ของชาติและหลักสูตรเดิมที่กำลังใช้อยู่ ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและ ปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการเรียน การสอน ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากร อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ และอาคารสถานที่ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ หฤทัย คำขาย (2551, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ป่าชายเลนอ่าวคุ้งกระเบน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่าหลักสูตร มีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น เหมาะสมกับผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ องค์ประกอบของหลักสูตรมีความเหมาะสมสอดคล้องกันดี และสอดคล้องกับ สุณิสา วิชะระพล (2551, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้การงาน อาชีพและเทคโนโลยี เรื่องอาหารพื้นบ้านเมืองจันทบุรี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรท้องถิ่นมีคุณภาพสูง หลักสูตรมีความสอดคล้องกับความต้องการ ของชุมชน และเหมาะสมกับผู้เรียน ผู้เรียนสามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ และใช้ในชีวิตประจำวันได้

1.2 การประเมินหลักสูตรที่สร้างขึ้น ได้ใช้รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่มีหลักการและวิธีการสัมพัทธ์สอดคล้องกัน ทำให้ทราบว่าหลักสูตรที่สร้างหรือพัฒนานั้นนั้นมีจุดดีหรือจุดเสียตรงไหน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการวางแผนปรับปรุงให้ถูกจุด ส่งผลให้หลักสูตรมีคุณภาพดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดในการประเมินหลักสูตรก่อนนำไปใช้ของ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 189) ในการทำกิจกรรมใด ๆ ก็ตามถ้ามีการประเมินผลการทำกิจกรรมนั้น ๆ ด้วยแล้ว จะทำให้ทราบว่าข้อบกพร่องหรือความผิดพลาดที่เกิดขึ้นมาจากสาเหตุและปัจจัยใด ซึ่งทำให้สามารถหาทางแก้ไขข้อบกพร่องนั้นได้ทันที ในการพัฒนาหลักสูตรก็เช่นกัน หากมีการประเมินเป็นระยะ ๆ ก็อาจลดปัญหาที่เกิดขึ้นได้ เช่น เมื่อร่างหลักสูตรเสร็จแล้วก็ต้องมีการประเมินเอกสารหลักสูตร คือตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรว่าเป็นอย่างไร มีข้อดีและข้อเสียที่ควรแก้ไขอย่างไรบ้าง จะได้ปรับปรุงก่อนนำหลักสูตรไปใช้ เมื่อได้หลักสูตรมาแล้วยังต้องนำหลักสูตรไปทดลองใช้ และสอดคล้องกับแนวคิดของ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2527, หน้า 271) การประเมินหลักสูตรมีจุดประสงค์เพื่อพิจารณาบทวนเกี่ยวกับคุณภาพของหลักสูตรโดยใช้ผลจากการวัดในแง่มุมต่าง ๆ ของสิ่งที่จะประเมินนำมาพิจารณาร่วมกัน เช่น ตัวเอกสาร หลักสูตร วัสดุหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน ตัวผู้เรียน ความคิดเห็นของผู้ใช้หลักสูตร และความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องในชุมชนและสังคม

ในการประเมินหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ระเบียบของ กลุ่มสาระวิชาชีพเฉพาะนาฏศิลป์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบการประเมินหลักสูตรจากเอกสาร ตำราของนักวิชาการซึ่งเชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการประเมินผล เพื่อเลือกใช้รูปแบบของการประเมินหลักสูตรที่เหมาะสม ซึ่งผู้วิจัยเลือกใช้รูปแบบการประเมินหลักสูตรด้วยเทคนิคการวิเคราะห์แบบปุยซองค์ (Puissance Measure) เนื่องจากรูปแบบการประเมินที่เลือกใช้จะเหมาะสมกับการประเมินหลักสูตรที่สร้างเสร็จใหม่ ๆ เป็นการประเมินผลก่อนนำหลักสูตรไปใช้ ทำให้ทราบว่าหลักสูตรที่สร้างขึ้นมีคุณภาพระดับใด ผลการวิเคราะห์มีความเที่ยงตรงเชื่อถือได้ วิธีการประเมินหลักสูตรรูปแบบนี้เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบ 3 ส่วนของหลักสูตรคือ จุดประสงค์ กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียนการสอน โดยใช้ตารางวิเคราะห์ปุยซองค์ และใช้สูตรปุยซองค์ในการคิดคำนวณ เมื่อได้ตัวเลขหรือผลจากการคำนวณก็นำมาเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ เพื่อตัดสินคุณภาพของหลักสูตรว่าอยู่ระดับใด การประเมินหลักสูตรโดยใช้เทคนิคปุยซองค์เป็นการนำหลักการ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบของการเรียนรู้ และพฤติกรรมการเรียนรู้ที่แสดงออกมาให้เห็นได้ มาสร้างเป็นตารางวิเคราะห์ปุยซองค์ ซึ่งผลการประเมินเอกสารหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ระเบียบของ สำหรับนักเรียน

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี ด้วยการใช้เทคนิคปูชองค์ (The Puissance Measure) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เมื่อนำมาวิเคราะห์เพื่อหาค่าปูชองค์ (P.M.) ที่แยกการประเมินเป็นรายด้าน คือ ด้านจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม 18 ข้อ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ 19 ข้อ และด้านการวัดผลประเมินผล 16 ข้อ พบว่า ด้านจุดประสงค์การเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 11.11 แปลความหมาย ตามเกณฑ์การประเมินค่า P.M. ได้ว่า จุดประสงค์การเรียนรู้ของหลักสูตร มีคุณภาพสูงหรือดีมาก ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 11.50 แปลความหมาย ตามเกณฑ์การประเมินค่า P.M. ได้ว่า กิจกรรมการเรียนรู้ของหลักสูตรมีคุณภาพสูงหรือดีมาก และด้านการวัดผลประเมินผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 10.78 แปลความหมาย ตามเกณฑ์การประเมินค่า P.M. ได้ว่า การประเมินผลการเรียนรู้ ของหลักสูตรมีคุณภาพสูงหรือดีมาก เมื่อพิจารณาหลักสูตรทั้งฉบับ 3 ด้าน คือ ด้านจุดประสงค์การเรียนรู้ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านการวัดผลประเมินผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 11.13 แปลความหมาย ตามเกณฑ์การประเมินค่า P.M. ได้ว่า หลักสูตรมีคุณภาพสูงหรือดีมาก เหมาะสมในการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน สอดคล้องกับแนวคิดของ วิชัย คีตสระ (2535, หน้า 32) เพื่อให้แน่ใจว่าหลักสูตรที่จัดทำหรือพัฒนามานั้นมีคุณภาพมากน้อยแค่ไหนอย่างไร จึงจำเป็นต้องกำหนดกระบวนการหรือวิธีการประเมินหลักสูตรไว้อย่างชัดเจนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัทธนี พงษ์สุภา (2544) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง งานใบคองสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า การประเมินแบบ Puissance Measure ซึ่งจะประเมินหลักสูตร 3 ส่วน คือ จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล พบว่า ผลการประเมินทั้ง 3 ด้าน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 10.72 ซึ่งแปลความหมายเกณฑ์ประเมินว่า หลักสูตรทั้งฉบับมีคุณภาพสูง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธิศา ไชยศรีหา (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง แหลมสิงห์ ถิ่นของเรา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า การประเมินแบบ Puissance Measure เมื่อพิจารณาโดยรวมทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านจุดประสงค์การเรียนรู้ ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการวัดผลและประเมินผล มีค่าเฉลี่ย P.M. ทั้งฉบับเท่ากับ 11.82 แปลความหมายตามเกณฑ์ว่า หลักสูตรมีคุณภาพสูงหรือดีมาก

2. ผลการทดลองใช้หลักสูตร นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลองใช้หลักสูตรสูงกว่าก่อนการทดลองใช้หลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หลังการทดลองใช้หลักสูตรนักเรียนมีคะแนนทักษะการปฏิบัติได้ในระดับดี และผลการวัดความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ระบายของ นักเรียนมีคะแนนที่มีต่อการเรียน

ตามหลักสูตรท้องถิ่นหลังการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นอยู่ในระดับมากขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในด้านต่าง ๆ สามารถเป็นตัวชี้วัดคุณภาพของนักเรียนและหลักสูตรได้เพราะ

2.1 หลักสูตรเกิดจากการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมและท้องถิ่น ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา หลักสูตรที่ได้พัฒนาขึ้นและนำมาทดลองใช้ได้ดำเนินการวินิจฉัยความต้องการ ด้วยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน ชุมชน และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของวิทยาลัยนาฏศิลป์ และวิทยาลัยช่างศิลป์ นำมาใช้เป็นข้อมูลในการสำรวจความคิดเห็นในการสร้างหลักสูตร สอดคล้องกับแนวคิดของ อุทุมพร จามรนาน (2545, หน้า 6) การนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัจจุบัน ความต้องการ ปัญหา ตลอดจนอนาคตของท้องถิ่นมาผสมผสาน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ เนื่องจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นแกนกลางที่ผู้เรียนทุกคนในประเทศไทยจะต้องเรียน การแทรกเนื้อหาท้องถิ่นในการเรียนการสอนทั้ง 8 กลุ่มสาระ นอกจากจะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามที่ประเทศต้องการแล้วยังมีความรู้ความสามารถตามที่แต่ละท้องถิ่นต้องการอีกด้วย ถ้าผู้เรียน ได้มีความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของเขา ผู้เรียนก็จะรู้จักท้องถิ่น เข้าใจท้องถิ่น และรักท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ชำรง บัวศรี (2542, หน้า 155) การวิเคราะห์ตัวหลักสูตรและวัสดุหลักสูตรใช้หลักเกณฑ์พิจารณาว่าสนองความต้องการของสังคมหรือไม่ สอดคล้องกับค่านิยมของสังคมหรือไม่ สนองความต้องการของผู้เรียนหรือไม่ สิ่งที่ต้องพิจารณาเพิ่มเติมในแง่ของประสิทธิผล ประสิทธิภาพ และความพึงพอใจก็คือ จะต้องตรวจสอบต่อไปว่าแต่ละสิ่งที่นำมาวิเคราะห์นั้นส่งผลดีแก่ผู้เรียน ผู้สอน และผู้เกี่ยวข้องหรือไม่ วิธีการที่ใช้ในการตรวจสอบอาจทำได้โดยการสังเกต สัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจความคิดเห็นผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ นักเรียน ครูในภาควิชา นาฏศิลป์ไทย และบุคลากรในชุมชน ซึ่งได้แสดงความคิดเห็นว่าควรนำเรื่องราวของชาวของในจังหวัดจันทบุรีมาสร้างเป็นหลักสูตรท้องถิ่น ควรได้เรียนรู้เรื่องประวัติความเป็นมาของชาวของในจังหวัดจันทบุรี การจัดการเรียนรู้ควรใช้ครู และวิทยากรท้องถิ่นเป็นผู้สอน ควรได้เรียนรู้เกี่ยวกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมชาวของในจังหวัดจันทบุรี ควรได้เรียนรู้ความเป็นมาแนวคิดในการประดิษฐ์ทำรำระบำของ ควรจัดให้มีการเรียนรู้เรื่องเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง นาฏยศัพท์ที่ใช้ในการปฏิบัติท่ารำ และควรจัดให้มีการเรียนรู้การปฏิบัติท่ารำระบำของ นอกจากนี้ยังนักเรียนแสดงความคิดเห็นว่านักเรียนสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้ และเห็นด้วยกับการเรียนรู้เรื่องราวที่อยู่ในท้องถิ่นของนักเรียน ข้อมูลที่ได้ก็นำมาใช้ในการสร้างหลักสูตร การกำหนดจุดประสงค์ เนื้อหาสาระการเรียนรู้ สอดคล้องกับ

อุทุมพร จามรมาน (2545, หน้า 6) กล่าวถึงสาระของหลักสูตรท้องถิ่นนั้นควรมีเนื้อหาที่เกี่ยวกับสภาพทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม ศาสนา เศรษฐกิจของท้องถิ่น และเนื้อหาที่เกี่ยวกับจุดเด่นของท้องถิ่นที่ผู้เรียนควรทราบเพื่อให้เกิดความภูมิใจ สอดคล้องกับความคิดเห็นของ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2527, หน้า 56) ก่อนการกำหนดเนื้อหาจะต้องทำการศึกษาสำรวจชุมชนอย่างละเอียด เช่นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการทางด้านรูปแบบการประกอบอาชีพของชุมชน ลักษณะสังคม วัฒนธรรม และด้านสุขภาพอนามัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภัตสร รังสินธุ์ (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ วัฒนธรรมพื้นบ้าน จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการศึกษาพบว่า ครู นักเรียน และผู้ปกครอง ทุกคนมีความต้องการให้มีการจัดการเรียนรู้ เรื่อง วัฒนธรรมพื้นบ้านจังหวัดฉะเชิงเทรา ร้อยละ 100 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภณัทธิดา ภูริโรจน์ (2549) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่อง ระบายกรมหลวงชุมพรรัลึก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการศึกษาพบว่าผู้วิจัยได้ข้อสรุปแนวทางในการจัดทำหลักสูตรจากเนื้อหาสาระในข้อคำถามของผู้แสดงความคิดเห็นด้วยมากที่สุดคือ ควร ได้เรียนรู้เรื่องของกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ผู้ทรงเป็นบุคคลสำคัญในท้องถิ่น การแสดงระบายกรมหลวงชุมพรรัลึกสามารถนำไปสู่การเรียนรู้เรื่องราวของกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ และควรนำเรื่องราวของกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์สร้างเป็นหลักสูตรท้องถิ่น

2.2 หลักสูตรมีแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ เพราะเนื้อหาและองค์ประกอบต่าง ๆ ของแผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ มีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา 11.13 แต่ละแผนประกอบด้วย สาระสำคัญ มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ การวัดและประเมินผล สอดคล้องกับแนวคิดของ ไชยทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 36) กล่าวว่าในการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรในระดับประเทศ หรือหลักสูตรในระดับท้องถิ่น ต้องมีการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ เพื่อใช้ในการกำหนดองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร ซึ่งองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรได้แก่ จุดหมายหรือจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล

หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ระบายของ กลุ่มสาระวิชาชีพเฉพาะนาฏศิลป์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี มีแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 3 แผน ดังนี้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 ประวัติความเป็นมาของกลุ่มชนชาวช่อง การทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า หลังเรียนนักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น เพราะผู้วิจัยได้จัดการเรียนรู้โดยใช้การนำนักเรียนเดินทางไปทัศนศึกษาที่แหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต

ชาวทอง โดยรับฟังการบรรยายจากวิทยากรท้องถิ่นนายเงิน ผันผาย ประธานศูนย์วัฒนธรรมของอำเภอเขาคิชฌกูฏ เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา วิถีชีวิต ภาษา วัฒนธรรม ประเพณี และสภาพการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันของชาวทองในจังหวัดจันทบุรี นักเรียนได้สอบถาม บ้านพักและศึกษาเพิ่มเติมจากใบความรู้ด้วยตนเอง

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 ความเป็นมาแนวคิดในการประดิษฐ์การแสดงชุดระบำของ ผู้วิจัยได้จัดการเรียนรู้โดยให้ครูผู้สอนในสาขาวิชานาฏศิลป์ไทยละคร ทำการสอนโดยใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนที่เป็นวีดิทัศน์การแสดงชุด ระบำทอง และเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงมาให้นักเรียนได้เรียนรู้ ครูสรุปเพิ่มเติม และทดสอบหลังเรียน

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 การฝึกปฏิบัติทำรำ ระบำทอง หลังเรียนนักเรียนมีคะแนนทักษะการปฏิบัติอยู่ในระดับดีมาก เพราะผู้วิจัยใช้กระบวนการปฏิบัติ การลำดับกิจกรรมการเรียน การสอน การฝึกปฏิบัติทำพื้นฐานทางนาฏศิลป์ไทย ทำนาฏยศัพท์ต่าง ๆ จากนั้นทำการสอนด้วยวิธีสอนโดยการสาธิต (Demonstration) โดยอาจารย์เพียงเพชร คมขำ และอาจารย์ปัญจรัตน์ ลาภชูรัตน์ ครูผู้เชี่ยวชาญการสอนด้านนาฏศิลป์ไทยละคร ของวิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี ให้ผู้เรียนสังเกตจากการสาธิต และให้ปฏิบัติตาม จากนั้นให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติด้วยตนเองจนเกิดความชำนาญ และวัดทักษะการปฏิบัติหลังเรียน

จากการเรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 - 3 นักเรียนมีความคิดเห็นที่มีต่อการเรียนด้วยหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ระบำทอง หลังเรียนในระดับมากขึ้นไป ระดับความคิดเห็น อันดับที่ 1 นักเรียนมีความคิดเห็นว่าการเรียนนาฏศิลป์ไทยช่วยให้ผู้เรียนเกิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ระดับความคิดเห็น อันดับที่ 2 นักเรียนมีความคิดเห็นว่าการเรียนนาฏศิลป์ไทยเป็นเรื่องดีเกี่ยวกับการแสดงนาฏศิลป์ไทย และนักเรียนเห็นว่าการนุ่งผ้าแดงเวลาเรียนนาฏศิลป์ไทยเป็นเรื่องดี ระดับความคิดเห็น อันดับที่ 4 นักเรียนมีความคิดเห็นว่าการเรียนนาฏศิลป์ไทยทำให้เกิดความภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง เห็นความสำคัญในศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ ภาคภูมิใจที่ตนเองสามารถปฏิบัติได้ และมีความตั้งใจที่จะสืบทอดศิลปวัฒนธรรมประจำชาติด้านนาฏศิลป์ไทยต่อไป สอดคล้องกับแนวคิดของ ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2543, หน้า 15) การรู้คุณค่า หรือค่านิยม (Value) ในขั้นนี้ เป็นความรู้ที่รู้คุณค่าของสิ่งของ ปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมซึ่งตนเองได้รับและซึมซับมา ตั้งแต่ต้น สอดคล้องกับแนวคิดของ อมรา กล้าเจริญ (ม.ป.ป., หน้า 102) งานการละครในการศึกษาได้เห็นประโยชน์ที่มีคุณค่ามากมาย การแสดงละครได้ช่วยให้มีประสบการณ์ในแง่ของการใช้สติปัญญา ในแง่ของการพัฒนาจิตใจ และร่างกาย ซึ่งมีส่วนช่วยเหลือในการพัฒนาตนเอง และพัฒนาการเข้าถึงของมนุษย์ด้วย และสอดคล้องกับแนวคิดของ ประทีป พวงสำลี (2514, หน้า 1) ความสำคัญของนาฏศิลป์นั้น นาฏศิลป์แสดงความเป็นอารยะ สิ่งใดที่เกี่ยวกับศิลป์

สิ่งนั้นย่อมนำความเจริญมาสู่ นาฏศิลป์เป็นเครื่องแสดงความเป็นอารยะของชาติ นับแต่วัฒนธรรม
 ความเป็นอยู่ ตลอดถึงจิตใจความสามารถ ประเทศบ้านเมืองจะรุ่งเรืองก็ด้วยประชาชนมีหัวใจศิลป์
 เข้าใจซาบซึ้งในคุณค่าของศิลป์ดี เพราะศิลป์เป็นสิ่งมีค่า เป็นเครื่องโน้มน้าวอารมณ์ โดยเฉพาะ
 การละคร สามารถกล่อมจิตใจให้โน้มน้าวไปในสิ่งดีงามย่อมอารมณ์ให้เข้มแข็งผ่องใส เป็นทางนำ
 ให้เกิดความคิดและกำลังใจในอันที่จะสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้แก่บ้านเมืองสืบไป ซึ่งสอดคล้อง
 กับงานวิจัยของ กมลลักษณ์ ปิยะนันท์ (2551, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตร
 ท้องถิ่น เรื่อง การทำผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัย
 พบว่า หลักสูตรท้องถิ่นมีองค์ประกอบครบถ้วนทั้งด้านผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ด้านกระบวนการ
 จัดการเรียนรู้ และด้านการวัดผลประเมินผลมีคุณภาพสูง มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการ
 การจัดการเรียนการสอนได้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ทักษะการปฏิบัติ
 อยู่ในระดับดี และมีเจตคติต่อการเรียนอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพรรณิ
 พรหมศิริ (2551, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ กลุ่มสาระการเรียนรู้
 ภาษาอังกฤษและเทคโนโลยี กรณีศึกษาการพัฒนาความรู้ความเข้าใจและทักษะการผลิตชิ้นงาน
 ศิลปะพื้นบ้าน ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก มีความสอดคล้องกับ
 สภาพท้องถิ่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ผลการประเมินทักษะอยู่ในระดับดี
 ความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นหลังทดลองใช้หลักสูตรอยู่ใน
 ระดับดี และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วัชรินทร์ คำรงสกุลชัย (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง
 การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการสาระดนตรีนาฏศิลป์และอาชีพในท้องถิ่น เรื่อง ระบายกริดยาง
 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะการแสดง
 ดนตรีและนาฏศิลป์ไทย และเจตคติต่อดนตรีและนาฏศิลป์ไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมี
 นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัณฑิรา ภูริโรจน์ (2549) ได้ทำ
 การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่อง ระบาย
 กรมหลวงพุ่มพราสาท สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทาง
 การเรียนสูงกว่าก่อนการทดลองใช้หลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีทักษะทาง
 การปฏิบัติในระดับดี และมีเจตคติต่อการเรียนอยู่ในระดับดี

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้

1. หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ระบายของ กลุ่มสาระวิชาชีพเฉพาะนาฏศิลป์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี เป็นหลักสูตรที่สามารถนำไปใช้จัดการเรียนการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในท้องถิ่นจังหวัดจันทบุรีได้
2. ผู้ที่ควรนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ระบายของ ไปใช้กับนักเรียน คือครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถด้านนาฏศิลป์ไทย มีทักษะในการปฏิบัติทำพื้นฐาน และนาฏยศัพท์พื้นฐานจะเป็นสิ่งที่ดี
3. ผู้สอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ระบายของ สามารถปรับอัตราเวลาเรียน สื่อการเรียนการสอน ปรับขยายเนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดประเมินผลได้ตามความเหมาะสม
4. สถานศึกษาสามารถนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ระบายของ ไปปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพของสถานศึกษา วัสดุของผู้เรียน และพื้นฐานด้านนาฏศิลป์ไทยของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการทำวิจัยในหัวข้อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ระบายของ สำหรับนักเรียนในจังหวัดจันทบุรี เพื่อให้สามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้กับสถานศึกษาทั่วไป ด้วยการปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในด้านทักษะการปฏิบัติทำให้อสอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียน
2. ควรมีการทำวิจัยในหัวข้อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ระบายของ โดยรูปแบบการบูรณาการทั้ง 8 กลุ่มสาระวิชา
3. ควรมีการทำวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ระบายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น เพื่อใช้ในการเผยแพร่สิ่งต่าง ๆ ที่ดีงามของท้องถิ่นในรูปแบบของการแสดงที่สามารถเข้าใจได้ง่าย รวมถึงการสร้างเจตคติที่ดีแก่ผู้เรียน และร่วมกันอนุรักษ์และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมที่ดีงามของชาติให้คงอยู่สืบไป